

Fjärås Bräcka

Återutgivning av text från 1873

En gratis publikation från
e-boksbiblioteket.se

Skildring av gravfältet
Fjärås Bräcka år 1873

av Birger Schöldström

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-057-8

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

Gravfältet Fjärås bräcka är ett av de mest mytomspunna i Sverige.

Men oavsett om stenarna rests till minne av en sköldmö eller ej så är det ett av de vackraste i landet.

Det är lätt att missa gravfältet Fjärås bräcka när du åker förbi på motorvägen eftersom det ligger någon kilometer från E6:an.

Men ta dig gärna tid att svänga av och promenera i området och dröm dig tillbaka mer än tusen år när de många bautastenarna restes.

I den här artikeln från 1873 presenteras både gravfältet och de många myterna som omgärdar det. Artikeln publicerades ursprungligen i tidningen Svenska Familj-Journalen och den skrevs av den produktive författaren Birger Schöldström (1840-1910).

Vi har valt att återutge den här artikeln eftersom den beskriver ett av Sveriges mest spännande fornminnen.

Gravfältet Fjärås Bräcka

Den här texten publicerades ursprungligen år 1873 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Valplatsen å Fjärås bräcka". Författare till texten är Birger Schöldström (1840–1910).

Här har ädelt blod flutit; oss häfves att hedra det!

Yttrande af konung Carl XV vid Frode-stenen

I norra Halland är till finnandes en af de märkligaste fornlemningar i Skandinavien. På den grusås, Fjärås bräcka kallad, hvilken mot Lygnerns öfversvämningar skyddar den femton à aderton fot lägre belägna dalsträckningen mellan den nämnda insjön, Hallands största, och Kattegat, höjer sig ett större antal bautastenar, af hvilka den högste, Frodestenen, är elfva alnar ofvan och ungefär två alnar under jordytan.

Historieskrifvaren Chytræus Vejanus — hvars arbete:

"Monumenta, qvæ in Scania, Hallandia et Blekingia inveniuntur", författadt 1598, utgifvits af Lagerbring i hans Monum. Scanens. P. I, p. 313 — skildrar dessa fornlemningar sålunda: "Magnus ingent

um saxorum numerus in Ærem erc torum conspicitur. Plurima etiam in eodem loco sepulchra, lapidibus circumvallata parvis; quædam 20 pedum, quædam 16, quædam 12 longa; nonnulla rotunda; in quibus milites gregarii creduntur humi mandati. Verum circa viam publicam saxum unum, quod sua longitudine cetera exsuperat, quod incolæ vocant: Vor Fruesten” — eller i översättning:

Här ses en stor mängd höga, uppresta stenar. På samma ställe synas äfven många grafvar, kring hvilka små stenar lagts, några tjuugu, andra sexton, ännu andra tolf fot långa; några af dem äro runda; i dessa grafvar tros krigare af lägre rang vara jordade. Men vid allmänna vägen är en sten, som genom sin längd höjer sig ofvan de öfriga.

Ungefär samma anblick erbjuder midten af Fjärås bräcka ännu i dag som för 275 år sedan. Endast antalet bautastenar har sedan Chytræi Vejani tid minskats, äfvensom de flesta ringgrafvar under århundradenas lopp jemnats med marken.

Den nämde författaren berättar, att en gissning är, att dessa stenar utmärka slaget mellan konung Ring i Sverige och Harald Hildetand, Danmarks konung, hvilket dock Saxo — tillägger han — berättar hafva stått icke långt från Kalmar å Bråvalla hed.

En annan gammal dansk historieskrifvare vill veta, att dessa stenar för oräkneliga år tillbaka skola ha upprests till everdeligt minne af en seger, som fordom, enligt allmän sägen, en af danska rikets jungfrur eller sköldmör vunnit, dervid hon sjelf dock stupat på ett ställe inom gärdet, der nu en, alla andra i storlek och höjd öfvergående, lång och smal sten är rest.

Häremot anmärker Richardsson (i sin *Hollandia antiqua & hodierna*, Sthlm 1752): ”Denne är, som kallas, såsom nu sades, Frues-

ten; men at den skalla vara uprest åt en Sköldmö lærer någon tagit anledning af namnet Frue, som icke vetat att Frue, såsom nu brukas, icke varit til i forna landets tungomål. Ty det är värkeligen Mansnamn, nemligen af *Frode*, som efter landsens talesät kallas Frue, såsom Troed, True. Således är likt, at Frode, utan tvifvel en Kung, här blifvit slagen och begrafven.”

Saxos berättelse, att kung Frode af Danmark seglat med sin flotta till Hallogaland och hållit med de norske slag en hel dag, hvilket kan ses af stenhögarne der i landet, hvilken berättelse upprepats af Jonas Ramus, Torsæus m. fl. gamla historieskrifvare, har man velat tyda så som att med Hallogaland egentligen menas Halland samt att slaget stått å Fjärås bräcka. — En kung Frode omtalas af Hwitfeld, hvilken kung, efter att hafva fört segerrika krig på andra sidan Östersjön samt i England, velat försöka sina vapens lycka äfven mot Sverige, men i detta krig blifvit dödad. — Johannes Messenius omtalar en konung Frode, som ”föl i fältslaget mot sin svåger konung Regner i Sverige, då han andra gången begynt krig, sedan han förut varit fångnen i Sverige, men lösgifven af Systren Drottning Swanhuita, som uti Konungens frånvaro försvarade Riket”.

Att vi uti en tidskrift, hvilken utgifves år 1873, anföra dessa, mer eller mindre rudbeckianska, historier endast för kuriositetens skull, behöfva vi väl knappast påpeka.

Emellertid är utom allt tvifvel, att här, vid ett af de smalaste landpass i Sverige, en häftig strid stått; och att en konung Frode i denna strid funnit sin bane tycks bestyrkas af en strof ur ett fornqväde, hvilken man ännu får hör upprepas der i trakten; *Mellan Tom och Lida, der mände kung Frode bida*. Tom och Li heta ännu två byar i närheten af Frode-stenen. Andra sägner om kung Frode hafva ock upptecknats

i denna trakt af norra Halland. I jorden funna lerurnor med brända benskärfvor samt vapenspillror, dels af brons och dels af jern, tyda på, att tiden för den stora striden å Fjärås bräcka infallit under den äldre jernåldern. Då Frode-stenen, hvilken länge legat kullfallen på marken, år 1816 åter upprestes, företog man gräfning i högen under stenen, hvarvid man fann en lerurna och uti denna kol och brända ben, hvaribland en människotand af ovanlig storlek.

För 120 år sedan, då assessorn i riksarkivet Richardsson skref sitt ofvan anförda arbete öfver Halland, räknades å den omtalade valplatsen öfver 200 bautastenar. Sedan dess hafva egennyttan och okunnigheten förminskat antalet i betydlig mån: bautastenar, släpade från sin ursprungliga plats, upptäckas rundt om i trakten, använda till grindstolpar, dikespång eller instuckna i gärdesgårdar; i den under förra hälften af århundradet byggda bron öfver den ej långt från Fjärås flytande Rolfsån lära flera af dessa stenar vara till finnandes. Den ökade folkupplysningen har dock på sednare åren, i förening med den nya lagen till skydd för fornlemningar, hägnat dessa dyrbara minnen af tappra fäder. Tills för ej länge sedan lågo dock många af bautastenarne kullstörtade på marken.

En eftersommardag år 1865 syntes en hög, konungslig gestalt stå öfverst på Fjärås bräcka och tankfullt blicka kring på de gamla kämpavårdarne. Det var konung Carl XV, hvilken, för tillfället på gästbesök hos en af sina främste hirdmän, friherre C. O. Silfverschöld på Gåsevadholm, gjort en utflygt till den gamla valplatsen. I hans hugstora sinne ekade helt visst den sång, han kort förut diktat:

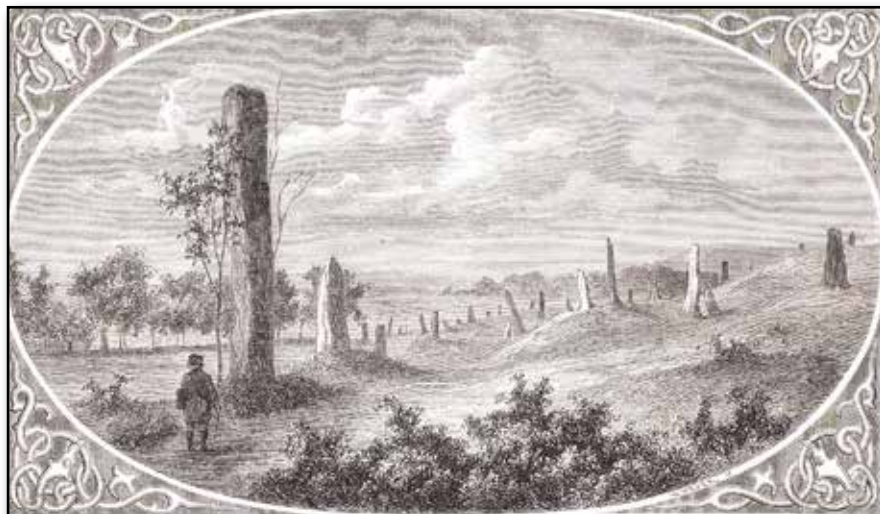
Du komme gerna, välkänd fara,
med bragden till din följesven,

att lära hvar fiendtlig skara
hur skarpa stålet biter än.
Då — vredgad Thor sin åskvagn körer,
och himlen vida dåna skall,
och Odin än sitt härfolk förer
som förr till seger, ej till fall...

Slutligen blottade han sitt hufvud, vände sig till de kringstående och sade: *Här har ädelt blod flutit; oss häfves att hedra det!*¹. Fattande betydelsen af dessa konungliga ord, samlades kort derefter traktens allmoge och reste alla de kullfallne bautastenarne åter i höjden; och nu står der ett femtiotal mossiga, skrofliga vittnen om ett slägte, hvars arf af manlig kraft ej bör vara förspildt af oss, som vandra öfver dess grafvar.

Birger Schöldström.

1 *Berättelsen om konung Carl XV:s besök vid Frode-stenen är meddelad förf:n till dessa rader, då han sistlidne sommar gjorde ett besök vid den gamla valplatsen, af en ålderstigen qvinna i ett strax bredvid det nämnda minnesmärket beläget torp; hon anförde konungens yttrande ordagrannt såsom det här ofvan skrifvits.*

Valplatsen å Fjärås bräcka.

Teckning af C.S. Hallbeck

Viktiga ord och personer

Aln.

Längdmått. En aln är 59 cm.

Carl XV.

[1826–1872] Kung över Sverige och Norge från 1859 till sin död 1872. Regerade under namnet Karl IV i Norge. Under hans tid vid makten försämrades relationen kraftigt till Norge. Hans namn skrivs i dag Karl XV.

Vejanus, Chytræus.

[ca 1500] Svensk historieskrivare som levde i slutet av 1500-talet. Han var född som Herman Pehrsson och tog sig namnet Wejanus Chytræus som vuxen. Är mest känd för sitt stora verk om Skånes och Blekinges historia.

Hallbeck, Carl Svante.

[1826–1897] Svensk illustratör från Göteborg som startade Ny Illustrerad Tidning. Flyttade till USA på 1860-talet som tecknare för Svenska Familje-Journalen.

Hildetand, Harald.

Vikingatida kung över Sverige, Danmark och Norge. Var en av

befälhavarna vid det legendariska slaget vid Bråvalla som ska ha ägt rum under 700-talet.

Hwitfeld, Arild.

[1546–1609] Danske historieskrivaren Arild Huitfeldt födde 1546 och avled 1609. Han är mest känd för sin ”Danmarks rikes historia”.

Lagerbring, Sven.

[1707–1787] Svensk forskare som ursprungligen hette Sven Bring men ändrade sitt namn till Sven Lager Bring sedan han adlats. Han är mest berömd för verket ”Svea rikes historia” (1769–1783).

Messenius, Johannes.

[1579–1636] Svensk författare, historiker och jurist. Var professor i juridik i Uppsala. Är mest berömd för sitt historiska verk ”Scondia illustrata - det förhärligade Skandinavien” (1700-1705).

Ramus, Jonas Danilssøn.

[1649–1718] Norsk präst och historiker. Skrev flera populära böneböcker men också flera viktiga böcker om Norges historia, bland annat ”Norriges Kongers historie” 1719 och ”Norges beskrivelse” 1735.

Richardson, Jacob.

[1687–1759] Svensk författare och kartexpert. Är mest känd för sitt stora verk om Hallands historia, ”Hallandia Antiqua et Hodierna” som utkom 1753.

Rudbeckianskt.

Vetenskapsmannen Olof Rudbeck d.ä., född 1630 och död 1702, gjorde stora insatser för medicinen genom att bland annat upptäcka lymfkärnen. Han är sedan länge mest förknippad med det stora verket "Atlant" där han försöker bevisa att Atlantis låg i Sverige. Hans namn används därför för att beteckna "galna teorier".

Saxo.

[ca 1200-talet] Dansk historieskrivare känd som Saxo Grammaticus. Han är mest känd för sin historiebok "Gesta Danorum".

Schöldström, Birger.

[1840–1910] Svensk författare specialiserad på personhistoria.

Silfverschiöld, Carl Otto.

[1827–1879] Svensk friherre och politiker. Var riksdagsledamot 1868-1872 för Halland.

Torfæus, Thormod.

[1636–1719] Isländsk historiker. Var kunglig historiker för hela det dansk-norska riket och skrev om både Grönlands, Färöarnas, Islands, Danmarks och Norges historia. Var den förste som använde de vikingatida isländska kungasagorna som källmaterial.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare" (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)

- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)
- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)

- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyrr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"
- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"

- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Ett besök i Roms katakomber år 1870"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)
- "Ett fartyg från vikingatiden – fyndet av Tuneskeppet 1867"